

держави, для їх розвитку надаються субсидії. Для збільшення використання електронних технологій, забезпечення інформаційної бази для розвитку науки та освіти в Україні необхідні також фінансові інвестиції Уряду нашої країни, бізнес-спільноти, благодійні фондів, допомога наукових установ та користувачів.

Нині маємо всі підстави сподіватися, що бібліотека імені В. І. Вернадського, яка є не лише головною бібліотекою Академії, а й Національною бібліотекою держави, депозитарієм ООН, багатofункціональною, міждисциплінарною, науково-дослідною установою, разом з іншими державними науковими бібліотеками забезпечить комплексне науково-теоретичне розроблення проблем розвитку бібліотек в інформаційному суспільстві, в результаті якого і будуть знайдені конструктивні рішення розв'язання складної проблеми гармонізації інформаційних ресурсів бібліотек задля подальшого розвитку особи та суспільства.

Список використаних джерел

1. Дубровіна, Л. А. Формування електронних каталогів рукописних фондів – проблеми та перспективи // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 6. – С. 21–22; Ковальчук, Г. Створення електронних інформаційних ресурсів книжкових пам'яток в НБУВ // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 3. – С. 3–10; Національна система електронних бібліотек / А. О. Чекмарьов, Л. Й. Костенко, Т. П. Павлуша; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 1998. – 50 с.; Івченко, Л., Лобузін, К. Музичний фонд НБУВ: створення електронного каталогу // Бібліотечний вісник – 2007. – № 4. – С. 12–22; Муха, Л. В. Фазова консервація документів як технологія збереження // Бібліотечний вісник. – 2006. – № 6. – С. 28–29.
2. Мяскова, Т. Технології формування та перспективи введення у науковий обіг інформаційних ресурсів відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ // Бібліотечний вісник. – 2007. – № 2. – С. 14–19.
3. Система автоматизации библиотек «ИРБИС»: общее описание системы / сост. : А. И. Бродовский. – М. : ГПНТБ России, 2002. – 260 с.
4. Онищенко, О. Українські бібліотеки у 90-х роках ХХ ст. : основні тенденції розвитку та напрями діяльності // Бібліотечний вісник. – 2009. – № 3. – С. 16.
5. Записка о Киевском Коммерческом институте // Известия Киевского Коммерческого института 1910. – Кн. IV. – С. 1–27.
6. Державний архів м. Києва (ДАК) – Ф. 153. Киевский Коммерческий институт Оп. 8. – Од. зб. 32. – Арк. 94.
7. ДАК. – Ф. 153. – Оп. 8. – Од. зб. 609. – Арк. 35.
8. Бюллетень Киевского Коммерческого института. – 1914. – № 8 (26 января). – С. 12–13.
9. ДАК. – Ф. 153. – Оп. 8. – Од. зб. 14. – Арк. 56.

УДК 021.2:027.7(477)

Оксана Клименко,

заст. зав. кафедри Навчально-наукового інституту права і психології
Національної академії внутрішніх справ,
канд. іст. наук

ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ БІБЛІОТЕКИ ГАЛУЗЕВОГО ВНЗ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Розглянуто діяльність бібліотеки галузевого ВНЗ на прикладі книгозбірні НАВС, яка забезпечує інформаційну підтримку навчальної та науково-дослідної роботи провідного вишу МВС України. Запропоновано стратегію координації та кооперації діяльності бібліотек вишів мережі МВС України.

Ключові слова: НАВС, МВС України, бібліотека, електронна бібліотека, бібліотечні послуги, електронний каталог, інформаційні ресурси, інформаційна культура, користувачі, фонд.

Один із пріоритетних напрямів реформування національної системи освіти – розвиток творчої особистості, котра володіє способами опанування наявних і продукування нових знань. Стратегія навчального процесу спрямована не лише на засвоєння студентами базових знань, а на формування в них умінь і потреб самостійно засвоювати нові знання впродовж усього життя, вміння використовувати їх у професійній діяльності. Досягнення нової якості освіти залежить від рівня інформаційно-бібліотечного обслуговування, тобто бібліотека ВНЗ стає інформаційним центром забезпечення оптимальної освітньо-наукової діяльності [2].

Організація та забезпечення навчального процесу у навчальних закладах МВС України ґрунтується на реалізації вимог Болонського процесу за кредитно-модульною проблемно-діяльнісною технологією навчання. До системи вищих навчальних закладів III–IV р. а. МВС України входять: Національна академія внутрішніх справ; Університет внутрішніх справ (м. Харків); інститути внутрішніх справ (при Національній академії внутрішніх справ, Донецький, Луганський, Львівський, Одеський); юридичні інститути (Дніпропетровський, Запорізький, Херсонський); інститути пожежної безпеки (Львівський, Черкаський); Академія внутрішніх військ; Академія пожежної безпеки (м. Харків). У структурі НАВС створено Науково-методичний центр навчальних закладів МВС України.

Бібліотека Національної академії внутрішніх справ (НАВС), провідного вищого навчального закладу МВС, – ключовий інформаційний ресурс галузевого інформаційного середовища вишу, посередник між постійно зростаючим потоком інформації та її користувачами, а в підсумку – гарант якості освіти.

Загальна бібліотека НАВС складається з семи структурних підрозділів, а саме: головної бібліотеки; бібліотек навчально-наукових інститутів (підготовки кадрів кримінальної міліції, підготовки кадрів громадської безпеки і психологічної служби; підготовки слідчих і криміналістів, права і психології); бібліотеки юридичного ліцею імені Ярослава Кондратьєва; бібліотеки Центру спеціальної та фізичної підготовки с. Віта-Поштова.

Головна бібліотека є науково-методичним центром для 13 обласних відділень Інституту заочного та дистанційного навчання в містах: Вінниця, Житомир, Івано-Франківськ, Кіровоград, Луцьк, Миколаїв, Мукачево, Полтава, Рівне, Севастополь, Тернопіль, Хмельницьк, Черкаси. Запровадження навчальної системи для дистанційної та заочної освіти спонукало створити в електронному вигляді навчально-методичні комплекси з кожного предмета, що включають робочі навчальні програми, конспекти лекцій, тестові завдання, збірники задач, вправ, питання до іспиту чи заліку, додаткові списки літератури тощо. У навчальному процесі активно використовуються підготовлені в електронному вигляді збірники законів, указів, інших нормативно-правових актів із відповідних навчальних предметів («Конституційне право України», «Міжнародне право», «Трудове право», «Земельне право» та багато інших).

Користувачі всіх категорій (учні, студенти, слухачі, курсанти, магістри, ад'юнкти, професорсько-викладацький склад) обслуговуються на 13 абонементів та у 8 читальних залах усіх структурних підрозділів. Книгозбірня активно впроваджує нові бібліотечно-інформаційні технології, що дає можливість вільного доступу користувачам до світових інформаційних ресурсів через мережу Інтернет (сьогодні ця послуга забезпечується 31 автоматизованим робочим місцем читача).

Сьогодні важко уявити собі бібліотеку вишу без використання інформаційних технологій у навчальному процесі, і перетворення в освіті обов'язково мають змінити статус бібліотеки. Трансформація традиційного призначення бібліотеки – від зберігання інформації до її аналітико-синтетичної переробки з метою адресного поширення – є одним із повідних напрямів діяльності книгозбірні НАВС. Головне завдання вишівської книгозбірні – ефективне обслуговування зростаючих інформаційних потреб усіх категорій користувачів.

Сукупний книжковий фонд становить близько 900 тис. прим. книг різноманітної тематики. Для забезпечення навчального процесу бібліотека комплектується підручниками, навчальними посібниками, науковою та довідковою літературою юридичного та загальноосвітнього профілю. Накопичено великий фонд періодики (спеціальних юридичних журналів і газет), які зберігаються за всі роки існування бібліотеки, є унікальний фонд енциклопедичних видань. У читальній залі створений Міжнародний відділ – подарунки Посольства Великої Британії та Британської Ради в Україні. Комплектування і поповнення новою літературою здійснюється шляхом закупівлі літератури в магазинах, видавництвах, дарунків ректорату і співробітників академії, надходжень із редакційно-видавничого відділу.

Провідними структурними підрозділами бібліотеки НАВС є: відділ комплектування, опрацювання та систематизації літератури, інформаційно-бібліографічний відділ та сектор науково-методичної роботи. Відділ комплектування, опрацювання та систематизації літератури бібліотеки НАВС реалізує такі завдання: вивчає запити кафедр для повноцінного та якісного забезпечення навчального процесу, співпрацює з видавництвами та книготорговельними організаціями; здійснює передплату періодичних видань на традиційних та електронних носіях інформації; здійснює наукове та електронне опрацювання нових видань; веде електронний каталог на отримані книги; надає консультації з питань каталогізації.

Ступінь розвитку науково-інформаційних та бібліотечно-бібліографічних ресурсів визначальним чином впливає на формування інноваційної культури (ІК) особистості. Формування ІК усіх категорій користувачів НАВС розвивається за такими напрямками: вдосконалення комплектування та розкриття спеціалізованого бібліотечного фонду; систематичне вивчення динаміки інформаційних потреб користувачів із метою їх максимального задоволення; створення комфортних умов для користувачів. Підвищення ІК базується на системності, інтегративності, безперервності, діяльнісному підході.

Інформаційно-бібліографічний відділ здійснює аналітичне науково-бібліографічне опрацювання періодичних видань та веде електронну базу статей та журналів; забезпечує довідково-бібліографічне, консультативне та інформаційне обслуговування користувачів бібліотеки; надає доступ користувачам до законодавчих баз «Liga: Закон», зведеного електронного каталогу книг, електронної бази статей періодичних видань, документів на електронних носіях; готує та видає науковий збірник «Бюлетень нових надходжень»; координує роботу бібліотек структурних підрозділів та надає

їм консультативну допомогу. Сектор науково-методичної роботи працює над удосконаленням форм і методів бібліотечної роботи, доводить до бібліотек структурних підрозділів інструктивно-методичні матеріали, що регламентують діяльність бібліотек, проводить заходи з підвищення фахового рівня бібліотечних працівників; формує фонд документів з питань бібліотекознавства; проводить огляд фахових періодичних видань; готує та видає інструктивно-методичні листи; організовує книжкові виставки, презентації книг під час проведення науково-практичних конференцій; здійснює аналіз планів та звітів структурних підрозділів та узагальнює їх; здійснює координаційну роботу з бібліотеками інших систем та відомств.

Абонемент навчальної та наукової літератури налічує більше 270 тис. прим. книг, серед них – рідкісні видання з усіх галузей права та юридичної науки, наукові праці видатних вітчизняних та зарубіжних правників, спеціалістів суміжних галузей знань. Працівники цього підрозділу здійснюють видачу літератури професорсько-викладацькому складу, ад'юнктам, магістрам; видають комплекти навчально-методичної літератури курсантам, студентам; підбирають літературу для організації та проведення книжкових виставок, презентацій книг.

Фонд читальної зали укомплектований нормативними та законодавчими документами, енциклопедіями, довідковими та науковими виданнями, навчально-методичними посібниками, періодичними фаховими виданнями, якими користуються всі категорії читачів. Тут здійснюється підбір літератури для написання наукових праць професорсько-викладацькому складу та курсових, реферативних робіт іншим категоріям читачів.

Книжкові виставки, огляди та перегляди літератури, присвячені пам'ятним і знаменним датам, організовує абонемент художньої літератури, фонд якого становить понад 44 тис. прим. книг художньої літератури та мистецтвознавчої, літературознавчої тематики, літературно-художні періодичні видання.

Працівники бібліотеки постійно формують позитивний імідж книгозбірні, поважаючи право користувача на вільний доступ до інформації, регулярно проводячи моніторинг діяльності, повідомляючи про всі зміни в роботі, котрі спрямовані на підвищення якості та комфортності обслуговування.

Електронна бібліотека НАВС сьогодні складається зі зведеного електронного каталогу книг, електронної бази статей періодичних видань, документів на електронних носіях. Сьогодні структура веб-сайту бібліотеки

НАВС включає такі розділи: «Каталог бібліотеки», «Історія бібліотеки», «Глосарій», «Науково-теоретичний журнал «Науковий вісник»» (з 1999 р.), «Бюлетень надходжень». Завдяки переведенню в цифрову форму стають доступними документи, які наявні в обмеженій кількості. Завдяки функціонуванню ЕК користувач отримує інформацію незалежно від часу і місця знаходження, а використання інформації стає повнішим та практично необмеженим. Фундамент для формування нової моделі бібліотеки галузевого вишу – формування фондів електронних документів, забезпечення віддаленого доступу до світових освітніх ресурсів, розширення переліку і обсягу бібліотечних послуг для задоволення інформаційних потреб усіх категорій користувачів. Інформаційні ресурси бібліотеки галузевого вишу набувають завдання стратегічних і повинні забезпечити інформаційну підтримку успішної навчальної та науково-дослідницької роботи [1].

Успішно виконати завдання забезпечення вільного доступу до розподілених навчально-методичних, інтелектуальних, інформаційних і матеріально-технічних систем освіти неможливо без максимального залучення інформаційно-методичних ресурсів бібліотек галузевих навчальних закладів [3]. Основна технологічна ознака бібліотеки галузевого вишу як соціальної інституції – безпосереднє включення у структуру і систему комунікацій вищого навчального закладу та проблемна орієнтація ресурсів на задоволення інформаційних потреб професорсько-викладацького складу та студентів відповідно до задекларованих принципів Болонського процесу.

Бібліотека НАВС сьогодні – складний багатоаспектний підрозділ. Наскільки її інформаційно-освітнє середовище відповідає запитам користувачів, настільки успішною є навчальна та науково-дослідницька робота закладу. Рациональне використання соціально корисного за змістом і формою переліку бібліотечно-бібліографічних послуг впливає на розвиток інформаційних компетенцій користувачів. З метою найефективнішого забезпечення інформаційного супроводу якісного навчального процесу реалізуються відповідні управлінські дії, спрямовані на створення сучасного інформаційно-освітнього середовища, проводиться відповідне технічне переоснащення. Орієнтоване стабільне комплектування фондів у двох напрямках – змістовному та кількісному – усіма видами інформації на традиційних і нетрадиційних носіях, використання новітніх інформаційних технологій (електронні каталоги, мультимедійні презентації), створення умов для комфортної роботи користувачів, оновлення матеріально-технічної бази спрямовані на

реалізацію однієї мети – підготовку майбутніх конкурентоспроможних фахівців правоохоронних органів України.

В Україні не існує модельного стандарту бібліотеки вишу, але сьогодні вона позиціонується як інтегрований інтелектуальний простір, заповнений різноманітними інформаційними ресурсами та засобами інформаційної взаємодії. Суть стратегічної діяльності бібліотеки галузевого вишу – трансформація у інформаційний центр із забезпечення європейського рівня якості і змісту навчального процесу. Традиційні книгозбірні і сучасний рівень бібліотечної справи вже не відповідають новим вимогам національної системи вищої школи, яка невинно інтегрується у світовий освітній простір. Переоснащення матеріально-технічного забезпечення бібліотеки на тлі зростаючих запитів користувачів, формування власних інформаційних ресурсів [4], запровадження інноваційних методів роботи сприяє впровадженню в практичну діяльність книгозбірень науково обґрунтованих і практично апробованих підходів як базису для підвищення якості підготовки фахівців системи МВС України, які зобов'язані захищати її національні інтереси, права і свободи людини.

Розширення на сучасному етапі розвитку суспільства меж інформаційної діяльності вимагає існування відповідних каналів для циркуляції та обміну накопиченими даними, що висуває необхідність розвитку певного рівня інформаційних систем (міжнародних, державних, галузевих, регіональних тощо) і створення умов для їх сумісності. Це безпосередньо стосується системи науково-юридичної інформації. Її роль особливо зростає в умовах модернізації освіти України, коли інтенсивно активізується наукова, навчально-виховна практична діяльність і відбувається концентрація інтелектуального потенціалу на ключових напрямках юридичної теорії та практики.

Зважаючи на виклики часу (трансформація системи вищої школи, інтеграція у світовий освітній та інформаційний простір в умовах формування правової держави і громадянського суспільства) з одного боку, та тенденції консерватизму, ізольованості, недосконалості організації – з іншого, пропонуємо координацію роботи бібліотек вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України з метою формування галузевих документно-інформаційних і онлайн-ресурсів та кооперацію діяльності із запровадження інноваційних методів роботи для мобільного довідково-інформаційного обслуговування (включаючи електронну доставку документів) всіх категорій користувачів, створення науково-бібліографічної системи видань юридичної тематики. Електронні ресурси в умовах модифікації бібліотечних фондів галузевих вишів

забезпечують високу інформаційну ємність, оперативність тиражування та розповсюдження документів, здешевлюють їхнє виробництво, стає можливою актуалізація даних. Формування ресурсної бази інформаційного обслуговування має ґрунтуватися на постійному моніторингу інформаційних потреб користувачів та запитуваності тих чи інших видів і форм ресурсів.

Організація тісної співпраці інформаційно-комунікаційної взаємодії бібліотек вишів системи МВС України спрямована на формування і зберігання друкованих і електронних ресурсів, формування комплексу предметно-орієнтованих баз даних фактографічною та аналітико-синтетичною інформацією, створення комунікаційних навігаторів (каталоги, путівники, портали) з метою переходу до стратегії забезпечення користувачів інтегрованими і синтезованими знаннями. Головним координаційним центром мережі має стати бібліотека НАВС, яка б задовольнила потребу в нормативно-правовому та інструктивно-методичному забезпеченні бібліотечно-інформаційної діяльності бібліотек вишів системи МВС України. На перспективу є потреба вести розмову про єдиний інформаційний простір системи вищої школи правоохоронних органів близького і далекого зарубіжжя, про світову єдину світову бібліотеку – про бібліотеку без кордонів.

Список використаної літератури

1. *Кислюк, Л.* Аналіз структури та ступеня впровадження електронних ресурсів і баз даних бібліотек вищих навчальних закладів України / Л. Кислюк // *Бібл. вісн.* – 2009. – № 1. – С. 32–35.
2. *Лемківський, К.* Бібліотека вищого навчального закладу – ключова ланка інформаційного забезпечення навчального процесу на сучасному етапі / К. Лемківський // *Вища шк.* – 2008. – № 5. – С. 31–33.
3. *Матвієнко, О.* Бібліотека навчального закладу в умовах інформатизації: проблеми і завдання / О. Матвієнко // *Педагогіка і психологія.* – 2006. – № 4. – С. 136–142.
4. *Цуріна, І.* Інтерактивне середовище: як досягти бібліотеці компромісу між можливостями, доцільністю та необхідністю? / І. Цуріна // *Бібл. планета.* – 2009. – № 3. – С. 15–19.